

SPECIJALNI SUD MORA DA RADI BRŽE I EFIKASNJE

Zaista je nedopustivo i neprihvatljivo da nam toliko dugo traju suđenja pred Posebnim odeljenjem Višeg suda u Beogradu, poznatog kao Specijalni sud. Mnogi i zaborave na postupak koji pred ovim sudom ponekad ne bude okončan ni posle deset godina. A Specijalni sud je osnovan da bi borba protiv organizovanog kriminala i korupcije bila brža i efikasnija

Na mesto predsednika Vrhovnog kasacionog suda i Visokog saveta sudstva, Dragomir Milojević je došao pre četiri godine. Njegovi poznanici kažu da je tada izabran da bi vadio keste koje iz vatre posle kraha reforme pravosuđa 2009-2010. godine. Šira javnost za njega je čula u vreme izricanja najduže vremenske kazne jednom od čuvenih braće Vrbanović. Pedantni hroničari su zabeležili da je prvi sudija koji je u više od vek i po postojanja Vrhovnog suda Srbije odlučio da konačnu presudu ne donese na osnovu izvedenih dokaza, već je to učinio posle otvaranja pretrsa i saslušanja svedoka. Bilo je to u slučaju „Ibarska magistrala“, za šta je javnost bila izuzetno zainteresovana.

U trećoj godini njegovog mandata, Srbija je otvorila Poglavlje 23, u kojem je jedan od ključnih uslova za naše pridruživanje briselskoj zajednici reforma pravosuđa. U pristupnim pregovorima Srbije sa Evropskom unijom, sredinom prošlog leta otvoreno je Poglavlje 23, koje se tiče pravosuđa. S kakvim rezultatima se srpsko sudstvo približava ovoj godišnjici?

„Iz iskustva novih članica EU, na putu ka EU učtivo je da se posebna pažnja poklanja Poglavlju 23 (reforma pravosuđa i osnovna prava), pa je tako i sa Srbijom. Do sada je Vrhovni kasacioni sud sve aktivnosti iz

akcionog plana za Poglavlje 23 ispunjavao blagovremeno: izmenjen je jedinstveni program rešavanja starih predmeta, doneto je uputstvo za praćenje i sprovođenje novog Zakona o izvršenju i obezbeđenju, izmenjen je poslovnik o radu Vrhovnog kasacionog suda radi boljeg i efikasnijeg ujednačavanja sudske prakse uz puno poštovanje nezavisnosti sudija, donet je novi pravilnik o anonimizaciji podataka u sudskim odlukama, a Visoki savet sudstva doneo je smernice o unutrašnjem uređenju sudova u pogledu rada Odeljenja sudske prakse u vezi sa objavljivanjem sudskih odluka.

Što se tiče rezultata srpskog sudstva za 2016. godinu, oni su, po mom mišljenju, više nego dobri. U Srbiji je u protekloj godini 2.569 sudija rešilo ukupno 2.953.921 predmet. Da su rezultati više nego dobri, govori činjenica da je, recimo, 2012. godine rešeno 2.156.958 predmeta, a 2015. godine 2.087.332 predmeta. Pri tome treba imati u vidu i činjenicu da su sudovi u protekloj godini u predmetima kojima postupa sudska administracija pod nadzorom sudija rešili još 1.829.054 predmeta. Dakle, rezultati su više nego dobri, a da smo na pravom putu, govori i činjenica da je otvoreno Poglavlje 23.

Kako na Vas i Vaše kolege utiče činjenica da je Vaš rad pod pritiskom Brisela i da bez ispunjavanja uslova u ovom poglavlju, kojih nije malo, ne

može biti završen pregovarački proces?

„Srbija je ratifikovala Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i slobodama i tada smo prihvatili svojevrstan monitoring Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu nad srpskim sudstvom. Jer od tada građani koji smatraju da im je neko pravo povređeno ili uskraćeno mogu direktno da se obraćaju toj instituciji. Dakle, čitav niz godina sudovi u Srbiji rade koristeći praksu Evropskog suda za ljudska prava, tako da otvaranje Poglavlja 23 ni na koji način ne može uticati na sudije da osećaju neki dodatni pritisak.

Naprotiv, mišljenja sam da je baš otvaranjem Poglavlja 23 u neku ruku verifikovan rad srpskog sudstva. O tome svedoči činjenica da je dobar rad našeg sudstva uticao na to da se drastično smanji broj predstavi pred Evropskim sudom za ljudska prava. Primera radi, u 2013. godini bilo je prihvaćenih 5.058 predstavi, a u 2016. godini 1.336 predstavi naših građana. Naravno, tome je doprineo i rad Ustavnog suda jer je ustavnu žalbu Evropski sud za ljudska prava proglasio kao delotvorni pravni lek.

Jedan od tih uslova u Poglavlju 23 je temeljna reforma pravosuđa. Koliko se odmaklo u ovom poslu, s obzirom na to da ste u jednom intervjuu priznali da je reforma pravosuđa ista kao i slučaj sa 24 sporne privatizacije u Srbiji - bez epiloga?

Stoji večita težnja izvršne vlasti da potčini druge dve grane vlasti, zakonodavnu i sudsku

„Siguran sam da je dobar rad našeg sudstva doprineo otvaranju Poglavlja 23, što govori o tome da je reforma pravosuđa dala izvesne rezultate. Svima je poznato da je prethodna reforma iz 2009-2010. godine od relevantnih međunarodnih i domaćih institucija, stručnjaka i javnosti, ocenjena kao neustavna. Tačno je da sam jednom prilikom rekao da je reforma pravosuđa ista kao i te 24 sporne privatizacije. Ali za razliku od pomenutih privatizacija, sadašnja reforma je dala izvesne rezultate, mada sa istima ne možemo biti u potpunosti zadovoljni jer se uvek može bolje. Reforma pravosuđa podrazumeva jačanje nezavisnosti. Da li možete da kažete da je u Srbiji prekinut proces podviranja i potčinjavanja sudstva izvršnoj vlasti?

„Nezavisnost sudstva (pored efikasnosti, kvaliteta pravde i odgovornosti) predstavlja jedan od stubova nacionalne strategije za reformu pravosuđa 2013-2018. godine. Napomeno bih da pitanje nezavisnosti sudija nije samo pravno pitanje. To je pitanje opšte kulture jedne zajednice i princip nezavisnosti sudija predstavlja demarkacionu liniju koja deli polje prava od pustine nepravda. To dalje znači da nezavisnost sudije kao neminovni atribut njegove funkcije predstavlja organski deo pravne države.

Stim u vezi može se reći da postoji večita borba, ne samo kod nas, između tri grane vlasti: zakonodavne, izvršne i sudske. Sam redosled nabrajanja možda govori da je sudska vlast najslabija. S druge strane, stoji večita težnja izvršne vlasti da

potčini druge dve grane vlasti. Mišljenja sam da nezavisnost sudije treba posmatrati isključivo kroz sudske predmete. Tu sudstvo treba da se izbori da bude nezavisno u suđenju, bez spoljnjeg uticaja, bilo političkog, finansijskog ili slično. Siguran sam da se mnogi neće složiti s mojim mišljenjem da je stanje u Srbiji po pitanju nezavisnosti sudstva u odnosu na ranije periode poboljšano. Međutim, mi sudije moramo svojim efikasnim i kvalitetnim radom da se odupremo svim vidovima pritiska jer ćemo samo na taj način ostvariti punu nezavisnost u skladu s međunarodnim standardima. Pored toga, jedan od bitnih aspekata sudijske nezavisnosti jeste i finansijska nezavisnost. Ovo je posebno značajno jer nedovoljna sredstva i slabo finansiranje ostavljaju mesta za korupciju u pravosuđu, što može da utiče na nezavisnost i nepristrasnost sude. Nedavno ste pozvali sve sudije da se obraćaju javnosti ili Vaša lično ukoliko se na njih vrše politički pritisci. Kakav je odjek u sudstvu imao taj Vaš apel?

„Mogu reći da moj poziv nije naišao na neki odjek kod sudija. Naprotiv, u medijima su se čuli više negativni nego pozitivni odjeci, u smislu da se radi o flosklu da su sudije zaplašene i da neće odgovoriti na ovaj poziv. To se donekle može i razumeti imajući u vidu da se prethodna reforma svela na personalnu reformu i da su sudije i dalje pod tim utiskom, zbog čega možda osećaju nesigurnost. To se stanje može prevazići samo efikasnim i kvalitetnim radom, i siguran sam da dobar i

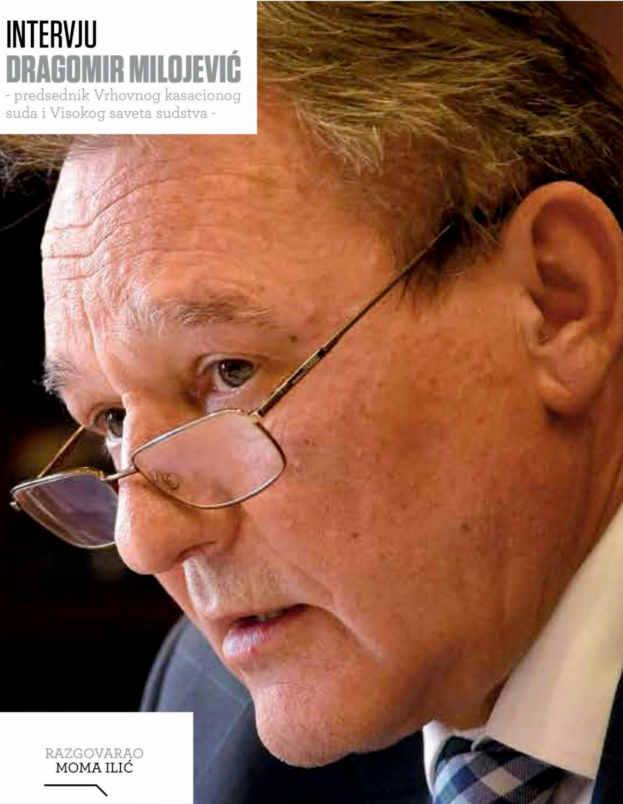
kvalitetan sudija sigurno nema potrebe za takvim osećanjima. Dugi postupci su, izgleda, ostali neprolazna boljka srpskog sudstva. Koliko je predmeta zastarelo od januara prošle godine do sada? U kojoj materiji je najviše takvih slučajeva?

„Zadovoljni sam trendom opadanja broja zastarelih predmeta. U 2014. godini pred višim sudovima zastarelo je 29 predmeta, a prošle godine 22. U osnovnim sudovima, gde su u pitanju teška krivična dela. Bez obzira na ovaj pozitivni trend, ne smemo dozvoliti da jedan predmet zastari pred višim sudovima. Posebno ukoliko nije promenjena pravna kvalifikacija krivičnog dela. Nedopustivo je da nam zastarevaju predmeti u postupcima koji traju desetak i više godina, a da se sve završava zastarelošću. To opravdano izaziva nezadovoljstvo građana. Javnost sumnjikavo gleda na zastarevanje slučaj „Kertes“, zatim delova optužnice protiv Stanka Subotića, kao i okrivljenih u aferama „stečajna mafija“, „Indeks“... Hoće li neko odgovarati za takve ishode?

„To su predmeti koji stvaraju lošu sliku o pravosuđu. Uzalud veliki trud koji je rezultirao rešavanjem tri miliona predmeta ukoliko nekoliko takvih predmeta, za koje je javnost zainteresovana, zastari. Onda sve pada u vodu. Zaista je nedopustivo i neprihvatljivo da nam toliko dugo traju suđenja pred Posebnim odeljenjem Višeg suda u Beogradu, poznatog kao Specijalni sud. Mnogi i zaborave na postupak koji pred ovim sudom uve da ne bude okončan ni posle deset godina. A Specijalni sud je osnovan da bi borba protiv organizovanog kriminala i korupcije bila brža i efikasnija. Dugi postupci se obično pravdaju promenama u sudskom veću, ali to je tanka odbrana sudstva.

Verovno tako od Vas doprila mišljenja, pre svega iz pravnih

Jednom prilikom sam rekao da je reforma pravosuđa ista kao i 24 sporne privatizacije. Ali za razliku od pomenutih privatizacija, sadašnja reforma je dala izvesne rezultate

RAZGOVARAO
MOMA ILIĆ

krugova, da bi Specijalni sud uskoro trebalo da okonča svoj vek?

- U mnogo razvijenijim zemljama postoje sudovi za organizovani kriminal i ratne zločine. A mi smo država u tranziciji i mislim da je peuranjeno da se ta posebna odeljenja ukidaju. Još ima dosta posla za Posebno odeljenje. Samo ono mora da radi brže i efikasnije. Jer imamo sudije koje još nisu okončale predmete po optužnicama iz 2007. i 2008. godine. To je neprihvatljivo. Istovremeno, tamo su i sudije koje su skoro došle, a završile su mnogo komplikovanije i teže predmete. Promenama u sastavu Posebnog odeljenja, predsednik Višeg suda u Beogradu pokušava da poboljša rad, i mislim da je rezultat brzo okončanje postupaka za koje je javnost bila zainteresovana. Izgleda da plaćamo priličan ceh za povredu prava na suđenje u razumnom roku. Koliko je on iznosio prošle godine po presudama suda u Strazburu?

- Prošle godine, pre svega zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, naknada nematerijalne štete po presudama Evropskog suda za ljudska prava iznosila je 4.360.145 dinara. U odnosu na 2015. godinu, kada je isplaćeno 109.489.795 dinara, sada je iznos manji za više od 100 procenata. To je rezultat rada redovnog sudstva i Ustavnog suda.

Zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, naši građani imaju mogućnost da se, umesto Strazburu, obrate domaćim sudovima? Šta pokazuju statistički podaci?

- Po presudama domaćih sudova, 2016. godine je isplaćeno 205.500.000 dinara, a godinu dana ranije 127.214.662 dinara. Inače, praksa strazburškog suda se menja, jer su drastično povećane naknade za povredu prava. Kao da su odustali od svog stava da se prilikom određivanja naknade mora voditi računa o ekonomskoj moći, odnosno sposobnosti zemlje na koju se to odnosi. Mogu da navedem i primer. Ustavni sud je u jednom slučaju odredio naknadu

od 300 evra, a sud u Strazburu je to povećao na 1.000 evra. Stari predmeti, među kojima ima i onih koji nisu rešeni ni posle tridesetak godina, još vam zadaju glavobolje. Da li se nešto promenilo?

- To je još jedna rak-rana srpskog sudstva. Vrhovni kasacioni sud je avgusta prošle godine doneo izmenjeni jedinstveni program rešavanja starih predmeta, kao i poseban program za rešavanje starih izvršnih predmeta. Situacija je u odnosu na raniji period malo poboljšana. Na primer, krajem 2012. bilo je 1.729.768 neresenih starih pred-

meti koje je delo u pitanju. Ovaj problem nije zaobišao ni materiju radnih odnosa, gde imamo najstariji predmet formiran u vreme samoupravljanja, tačnije 1989. godine. Ni on nije presuđen od 2010. godine. Šta radite u situacijama kada se sretne s ovakvim podacima?

- Ako je u pitanju jedan predmet ili dva predmeta, obično pozovem sudiju i pitam u čemu je problem. Obično mi kažem da, ako je sporno neko pravno pitanje, može da dođe u Vrhovni kasacioni sud i da se posavetuje.

Hapšenje predsednika sudova palo je baš na dan kada smo u Visokom savetu sudstva spremali godišnje izveštaje o radu sudova i bili prezadovoljni rezultatima

meta iz svih materija, dok je na kraju 2016. ta brojka pala na 915.667. Nastojimo da se predmeti stariji od 10 godina što pre završe. Planiramo do kraja ove godine okončamo do kraja ove godine. Govorim o predmetima koji mogu objektivno da se reše do tog roka.

Koji predmet drži rekord po dužom, a još nezavršenom postupku?

- Najstariji predmet u parničnoj materiji je iz 1983. godine i nalazi se u Višem sudu u Beogradu. Posebno me zabrinjava to što taj predmet nosi broj koji ukazuje da od 2010. godine do sada nijednom nije presuđen. Zabrinjava me situacija i u krivičnoj materiji, jer i tamo imamo predmete starije od 10 godina. Najstariji predmet potiče iz 1999. godine i nalazi se u niškom sudu. I u ovom slučaju od 2010. godine do danas nije doneta nijedna presuda. A za godinu dana nastupiće apsolutna zastarelost, bez obzira na to

Sliku sudstva posebno zatamnjuju slučajevi korupcije među deliocima pravde. Protiv koliko Vaših kolega se vode postupci za ovu vrstu krivičnih dela i koliko je među njima predsednika sudova?

- To je najteža i najbolnija tema, ne samo za čoveka koji sedi u ovoj stolici nego i za svakog sudiju u Srbiji. Ona se nalazi na listi naših neuspeha i neprijatnosti. Zaista doživljavam kao tragediju kada čujem da su neki delioci pravde uhapšeni zbog zloupotrebe i korupcije vezane za suđenje. Tokom prošle godine uhapšeni su jedan sudija i trojica predsednika suda (u Zajčaru, Šapcu i Loznicu). Postupak protiv sudije koji je radio u Višem sudu u Beogradu je pravosnažno završen, a ova tri postupka su u toku. Šta je neprijatnost, kada čujete da je uhapšen sudija ili predsednik suda?

- Na javnost verovatno neprijatno deluje lišenje slobode

Prošle godine zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, naknada nematerijalne štete po presudama Evropskog suda za ljudska prava iznosila je 47.360.145 dinara

predsednika suda. Ali treba imati u vidu da je i to sudija i da je prvi među jednakima. Za mene su takvi slučajevi jednako neprijatni. Hapšenje predsednika sudova palo je baš na dan kada smo u Visokom savetu sudstva spremali godišnje izveštaje o radu sudova i bili prezadovoljni rezultatima. Podaci su ukazivali na to da se više radi, da se smanjuje broj starih predmeta. Naše zadovoljstvo pomutilo je informacija o hapšenju i upit Visokom savetu sudstva da se osumnjicima skine imunitet. Imao sam osećaj da je palo u vodu sve što smo radili.

Kako, posle takvih primera, povratiti poverenje građana u profesiju koja se pre samo par decenija smatrala najuglednijom u društvu?

- Samo efikasnim, kvalitetnim i odgovornim radom. Da ispunimo sve planove i programe koje smo sami zacrtali i planove i aktivnosti iz akcionog plana za Poglavlje 23. Onda možemo da govorimo o vraćanju poverenja građana u sudstvo.

U skladu sa evropskim standardima kod nas je uvedena disciplinska odgovornost sudija. Koliko održavljenju sudstva mogu da doprinesu disciplinski postupci? Koliko je takvih postupaka bilo i kakav je njihov ishod za poslednjih 15-ak meseci?

- Broj disciplinskih prijava se iz godine u godinu povećava. Na primer, 2010. godine bilo je 50 disciplinskih prijava, a prošle 831. Kao rezultat pokretanja disciplinskih postupaka, 2014. su razrešene četiri sudije, 2015. dve i 2016. četiri. Moram da primetim da je od 2010. do 2014. razrešen samo jedan sudija. Inače, ovine brojke treba dodati i one slučajeve kada su sudije, svesne težine disciplin-

postupaka sigurno doprinosi poboljšanju rada sudova i popunjavanju imidža pravosuđa. Svrha ovih postupaka nije samo kažnjavanje sudije već pre svega pokazivanje da je njegov rad pod kontrolom pravosuđa. Poštovanje principa sudijske nezavisnosti ne znači aminovanje njihovih neodgovornosti. Jer odgovornost sudija jača njihovu nezavisnost.

Od kada ste na ovoj funkciji, stalno ukazujete na to da ne može da postoji nezavisan i efikasan pravosudni sistem ako se sudske presude sa istim okolnostima i činjenicama različito rešavaju. Kako problem nejednake sudske prakse u Srbiji može biti skinut s dnevnog reda?

- Nijedno društvo nije imuno na to da u situacijama koje su naizgled slične pravno i činjenično sudije donose različite odluke. Ali postavlja se pitanje kada je to prihvatljivo, a kada postaje problem i kada se obično kaže da je u božjim rukama onaj ko se nađe sam na pučini ili pred sudom. Stoji činjenica da je u Srbiji identifikovan problem nejednake sudske prakse, odnosno da se u sličnim ili istovetnim činjeničnim i pravnim situacijama donose različite odluke. Zbog toga je Vrhovni kasacioni sud 1. aprila 2014. godine usvojio detaljan plan aktivnosti radi ujednačavanja sudske prakse. Na inicijativu ovog suda, postignut je sporazum između četiri apelaciona suda o održavanju redovnih sastanaka s predstavnicima njihovih odeljenja i predstavnicima Vrhovnog kasacionog suda. Na ovim sastancima se usaglašavaju stavovi o spornim pitanjima. Ukoliko se to ne postigne, konačnu odluku donosi Vrhovni kasacioni sud. Pomenuti sastanci su doneli neke rezultate. Tako se sud u Strazburu u slučaju „Čupar protiv Srbije“ poziva na sporazum o saradnji apelacionih sudova i Vrhovnog kasacionog suda kao na činjenicu da u Srbiji postoji mehanizam ujednačavanja sudske prakse.

Neke sudije, tužici i advokati smatraju da bi, umesto čitavih, trebalo da postoji samo jedan apelacioni sud sa četiri odeljenja. Kakav je Vaš stav o tome?

- Slažem se s tom idejom. S takvim rešenjem dobili bismo jedno odeljenje sudske prakse i ne bi bilo potrebe za održavanjem sastanaka apelacionih sudova i za usaglašavanjem stavova. Proisteklo bi još nešto pozitivno, jer bi stav opšte sednice ili jednog odeljenja apelacionog suda bio obavezan za sve sudije. Ovakvo, sa četiri apelaciona suda, mogu da postoje četiri

različita mišljenja. Inače, predložili smo da se u Zakon o sudovima uvede novu pravni lek o kojem bi odlučivao Vrhovni kasacioni sud kada postoje dve različite odluke o istoj pravnoj situaciji. Ukoliko se ovakvo rešenje prihvati, odluka Vrhovnog suda bi bila obavezujuća. **Sudstvo je prilično nezadovoljno ustavnim odredbom po kojoj Ustavni sud može da poništi odluku svakog suda u Srbiji, uključujući i Vrhovni kasacioni sud? Delite li i Vi takvo mišljenje?**

- Taj problem godinama traje između Ustavnog suda i Vrhovnog kasacionog suda. Podsetiću da je još 2009. godine tadašnji Vrhovni sud Srbije zauzeo stav da Ustavni sud ne može da poništava odluke najvišeg redovnog suda u republici. Smatramo da Ustavni sud kao poseban organ koji je izvan sistema redovnih sudova ne može da poništava sudske odluke. Da bismo izbegli sukob jurisdikcije, to jest nadležnosti, smatramo da je dobro rešenje da Ustavni sud, postupajući po ustavnim žalbama na presudu redovnog suda, utvrdi postojanje povrede zajemčenih ljudskih prava. Takva odluka bi trebalo da bude osnova za ponavljanje postupka, a u ponovljenom postupku redovni sud bi morao da vodi računa o primedbama koje je Ustavni sud dao. **Može li dalje zaoštravanje da se izbegne bez promene Ustava?**

- Nigde decidirano ne piše da Ustavni sud može da poništava odluke redovnih sudova. Mislim da je to stvar stvartavanja ustavne odredbe. Možda bi „meki“ sukob Ustavnog i Vrhovnog kasacionog suda mogao da se reši ukoliko bi prevladao razum. Pri tome mislim na spremnost obe strane da se ovo pitanje reši razgovorom i dogovorom, kao što to činimo prilikom usaglašavanja sudske prakse.

Mnoge vaše kolege iritira pravilnik o vrednovanju rada sudova i predsednika sudova. Zašto?

- Pravilnik je stupio na snagu sredinom jula 2015. godine. Po njemu je vrednovano oko 30 sudija koje su prvi put izabrane na sudijsku funkciju u trogodišnjem mandatu. Moram da kažem da su skoro sve sudije protiv bilo kakvog vrednovanja, ali to su evropski standardi i mi moramo da ih poštujemo. Pravilnik, po mom mišljenju, nije osnov za disciplinsku odgovornost, već, pre svega, služi za nadpoređivanje sudija na svim nivoima.

Nisu retka mišljenja da nije nasretnije rešenje po kojem sudijama koje se prvi put biraju na ovu funkciju mandat traje samo tri godine. Zar to nije pogodno tlo za pritiske na delo-pravde?

- Lično sam protiv toga da se sudije biraju na period od tri godine. Takvo rešenje uneto je u zakon koji je donet neposredno pre započinjanja neuspelne reforme pravosuđa 2010. godine. I za to možemo reći da je neka vrsta uticaja. Jer uvek mogu da se postavi pitanje kako će se mlad čovek, sudija, izborni s nekim pritiskom kada zna da će posle određenog vremena biti vrednovan. Naravno, ne mora da znači da će takvih pritiska biti, ali postoji mogućnost da se to dogodi.

Najstariji predmet u parničnoj materiji je iz 1983. godine, a najstariji iz oblasti radnih odnosa formiran je u vreme samoupravljanja